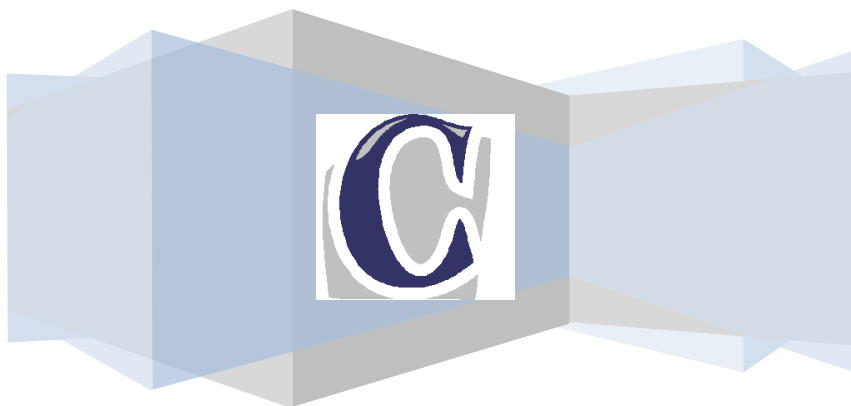

WERKVORMEN BIJ CLARA VAN ASSISI: 'MYSTIEK IN HET ALLEDAAGSE'

*Levensvorm van de Orde van de arme zusters:
een spiritueel omvormingmodel*

Edith van den Goorbergh osc

INHOUD

WOORD VOORAF

OM EEN SAMENKOMST MEE TE BEGINNEN

1. EVOLUTIE VAN EEN LEVENSVORM
2. REGEL OF LEVENSVORM?
3. VERKENNING VAN DE LEVENSVORM VAN DE ORDE
VAN DE ARME ZUSTERS
4. HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS VOOR OGEN HOUDEN
5. INTREDE EN VORMING TOT ARME ZUSTER
6. VERBONDEN MET DE KERK
7. OPBOUW VAN DE GEMEENSCHAP
8. AFZONDERING EN STILTE
9. HET DAGELIJKS LEVEN IN DE OMSLOTEN RUIMTE
10. OMWILLE VAN HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS
11. DE LEVENSVORM ALS OMVORMINGSMODEL
12. AFKORTINGEN

WOORD VOORAF

In wat hier volgt worden een aantal werkvormen aangeboden bij het boek: *Mystiek in het alledaagse. Levensvorm van de Orde van de arme zusters: een spiritueel omvormingsmodel*. De werkvormen zijn in de voorbije jaren gebruikt op bezinningsdagen, retraites, lessen en gespreksbijeenkomsten. Ze zijn bedoeld als een wegwijzer. Op allerlei manieren kunnen ze aangevuld of veranderd worden, naargelang de situatie van de doelgroep.

Bij elke bijeenkomst is uiteraard de zorgvuldige lezing van de tekst een eerste stap. Het commentaar in het boek kan helpen om vragen die bij het lezen opkomen, te verhelderen.

Ik hoop hiermee een handreiking te bieden aan hen die graag de Levensvorm van Clara met een groep willen lezen en de levenswijsheid die Clara ons heeft nagelaten in hun leven vorm willen geven.

Megen, 2 februari 2011

Zr. Edith van den Goorbergh osc

OM EEN SAMENKOMST MEE TE BEGINNEN

Wijs iemand aan die het gesprek kan leiden en iemand die korte aantekeningen kan maken. Het beste kunnen deze taken om beurten verricht worden.

EEN GEDACHTE-EXPERIMENT

Stel je voor dat Clara hier zou binnenstappen. Wat zou zij dan zeggen? Ik denk dat haar eerste woorden zullen zijn: 'Ik wens dat het jullie goed gaat, zoals het met mij goed gaat.' En daarna? Daarna zal zij hoogstwaarschijnlijk zeggen: 'Als jullie je vandaag op de 'Levensvorm van de Orde van de arme zusters' wilt bezinnen en van daar uit jullie levensinrichting wilt gaan herschrijven of gaan opschrijven, weet dan wel dat ik gezegd heb: houdt rekening met een ander klimaat en met een andere tijd. Je kunt niet alles klakkeloos van mij overnemen. Ik heb niet meer dan vanuit onze levenservaring in de dertiende eeuw een aantal richtlijnen gegeven. Ik was en ben daarbij niet meer dan een venster naar Jezus Christus. Om Hem gaat het mij. In vredesnaam kijk naar Hem! Hij is onze Spiegel, ooit voor mij en nu voor jullie.'

Zuster Clara, de manier waarop jij met jouw geloof in Jezus Christus gereageerd hebt op de verschuivingen en omwentelingen in de maatschappij en de kerk van jouw tijd, die heeft ons juist nu veel te zeggen. Want ook wij leven in een tijd, waarin heel veel op de helling staat. Jij kunt ons niet

alleen toen aan jouw zusters, maar ook ons nu, een weg wijzen. Vooral die weg van het heilig Evangelie die jou zo dierbaar was en die ook ons ter harte gaat.

Clara: 'Wel, lieve zusters (en broeders), het eerste wat ik jullie vraag is je bewust te maken van de veranderingen die hebben plaatsgevonden in de tijd, zowel in de kerk als in de landen waar jullie wonen. En vervolgens hoe jullie op je eigen plaats het aan ons toevertrouwde charisma kunnen beleven.'

Lieve zuster Clara, dat is ook ons verlangen. Daarom vragen aan jou:

wees vandaag in ons midden,
en bid met ons
om de Heilige Geest,
die ook jou bezield heeft,
opdat wij mogen inzien,
wat ons te doen staat.
Dat vragen wij met jou,
aan God,
onze vrijgevig Vader.
in de Geest van Jezus Christus,
onze Spiegel,
Amen.

1. EVOLUTIE VAN EEN LEVENSVORM

Doel : bewustwording van de wijze waarop je omgaat met je innerlijke bezieling.

1. Lees het eerste hoofdstuk uit *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse*.
2. Zijn er ophelderingen nodig?
3. Welke indruk krijg je van de pogingen van Clara om een eigen levensvorm na te streven?
4. Wat heeft je het meest getroffen in de houding van Clara ten opzichte van het kerkelijk gezag?
5. Zou je in een brief aan Clara je bevindingen kunnen schrijven en daarbij ook ter sprake brengen, hoe je zelf zou reageren.

Bewaar de aantekeningen van deze bijeenkomst. Ze kunnen nuttig bij de volgende bijeenkomsten.

2. REGEL OF LEVENSVORM?

Doel : bewustwording van de manier waarop je teksten leest.

1. Lees het tweede hoofdstuk uit *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse*.
2. Zijn er ophelderingen nodig? Wat heeft u verbaasd?
3. Welk onderdeel van dit hoofdstuk zou u met een groepje verder willen uitdiepen?
4. Hoe hebben Clara en haar zusters gereageerd op de tekenen van hun tijd?
5. Hebben de kerkelijke en maatschappelijke veranderingen een merkbare invloed gehad op je leven?

Doel : bewustwording van je innerlijke bezieling.

1. Lees het tweede hoofdstuk
2. Zijn er ophelderingen nodig?
3. Welk onderdeel van dit hoofdstuk zou je met een groepje verder willen uitdiepen?
4. Hoe hebben Clara en haar zusters gereageerd op de tekenen van hun tijd?

5. Hebben de kerkelijke en maatschappelijke veranderingen een merkbare invloed op je leven?

Een levensvorm schrijven

1. Stel dat je met een groep een levensinrichting wilt vastleggen. Waar dienen dan de accenten te liggen?
2. Ga de vragen na, geformuleerd onder de kopjes: 'Evenwicht tussen het institutionele en de dynamiek van het leven' en 'Een levensvorm nu'.

Bewaar de aantekeningen van deze bijeenkomst. Ze kunnen nuttig bij de volgende bijeenkomsten.

3. VERKENNING VAN DE LEVENSVORM VAN DE ORDE VAN DE ARME ZUSTERS

Doel : thuis raken in de tekst van de Levensvorm

Kan de metafoor van een gebouw je helpen om je te oriënteren in de tekst?

1. Wat valt je op in de opbouw van de Levensvorm van de Orde van de arme zusters?
2. Welke ruimten openen zich in de Levensvorm?
3. Wat behoort tot de architectuur van elk religieus leven?
4. Wat behoort tot de kern van elk religieus leven?
5. Waar staat dat in de Levensvorm van de Orde van de arme zusters?
6. Is er opheldering nodig bij de leessleutels?

Gemeenschappelijke bezinning, eventueel met kleine groepen

1. Wat behoort tot de kern van een christelijk leven?
2. Hoe kun je je huidige leven daarnaar inrichten?

In gesprekken over de concrete levensinrichting zou men zich telkens moeten afvragen: wat moet er nu, anno ... te ... in mijn (onze) levensvorm vastgelegd worden? Hier volgen enkele vragen als een eerste oefening.

1. Welke elementen in de Levensvorm van Clara overstijgen tijd en plaats die je niet kunt wegnemen zonder de essentie van deze Levensvorm aan te tasten?
2. Houdt je huidige levensinrichting je innerlijke motivatie gaande? Hoe zien je gewoonten en afspraken eruit?
3. Dragen deze bij tot je spirituele groei? Als je in een gemeenschap leeft, kan deze niets invoeren of afschaffen, wanneer er één niet meekan. Maar als er meerderen zijn die van binnenuit niet meekunnen, wat doe je dan?
4. Is je praktische beleving betrokken op de tekenen van de tijd?
3. Is de kwaliteit van communicatie en dialoog in je gemeenschap (of gezin) zodanig, dat ieder echt gehoord wordt en in het overleg kan participeren?
4. Kan er bij de gezamenlijke zoektocht naar eventuele nieuwe afspraken de *consensus* bewaard blijven?

4. HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS VOOR OGEN HOUDEN

Doel : bewust worden van de identiteit en plaats van de arme zusters binnen de Orde van Franciscus en binnen de Kerk.

1. Lees de tekst LvCl I,1-5. Maak er aantekeningen bij. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 4 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Vergelijk de naam die Clara aan haar zusters geeft met de naam 'mindere broeder'. Waarom zou Clara haar zusters niet, in navolging van Franciscus die zijn broeders 'mindere broeders' heeft genoemd, 'mindere zusters' genoemd hebben,?
3. Wat is volgens LvCl I,1-5 de kern van de Levensvorm van de Orde van de arme zusters? Wie heeft volgens Clara de Orde van de arme zusters gesticht? Vgl. ook de Bul van Paus Innocentius IV bij de Levensvorm.
4. Wat zegt u de uitdrukking: 'plantje van Franciscus'? Wat roept deze metafoor bij u op?
5. Kijk eens in I,3-4 wat er staat over 'gehoorzaamheid beloven'. Welke consequenties had de gehoorzaamheid voor Clara en haar zusters en voor de minderbroeders?

6. Waaruit blijkt dat de Orde van de arme zusters en die van de mindere broeders één levenswijze is binnen de Kerk?

Naar jezelf toe

1. Wat is volgens Clara de eigenlijke levensvorm van iedere christen?
2. Met welke naam zou je je eigen identiteit willen uitdrukken?
3. Wat kan in jouw situatie 'leven zonder eigendom', met een 'zuiver hart' en 'gehoor geven' betekenen?

5. INTREDE EN VORMING TOT ARME ZUSTER

Doel : de selectieprocedure, de intrede en vorming in eigen tijd en cultuur kritisch bekijken.

1. Lees de tekst LvCl II,1-24. Maak er aantekeningen bij. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 5 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Kun je uit Clara's aanwijzingen over intrede en vorming een aantal aandachtspunten formuleren voor iemand die zich wil aansluiten bij een franciscaanse leefgroep?
3. Kun je dit ook doen voor iemand die zich aansluit bij de Franciscaanse Beweging?
4. Welke aansluitings- en vormingsvoorwaarden kent de FLO? Zou je daar naar aanleiding van Clara's Levensvorm iets aan willen toevoegen, afdoen of bijsturen?

6. VERBONDEN MET DE KERK

Doel : een dagritme zoeken dat je innerlijke groei bevordert

Lees hoofdstuk LvCl III; zijn er vragen zijn bij de tekst? Je kunt hoofdstuk 6 uit *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.

1. Heeft het gebed een plaats in je leven. Zo ja, welke?
2. Wat doet het dagelijks (getijden-)/ gebed met jou?
Draagt het bij tot je geestelijke groei?
3. Wat belemmert bij jou het bidden? Wat helpt je om tot gebed te komen?
4. Vind je dat vasten bij je leven hoort; waarom wel /niet?
5. Hoe zou je in jouw / jullie situatie kunnen vasten?
6. Ervaar je een vruchtbare samenhang tussen het (getijden) / gebed, vasten, biechten en de eucharistie vieren?

Afsluiting: wandmeditatie

- Ieder schrijft iets in stilte wat haar bezighoudt of geraakt heeft. Op een flap staan vier kolommen:

(Getijden) /gebed Vasten Biechten Eucharistie vieren

- Afsluiten met een lied of een gebed.

7. OPBOUW VAN DE GEMEENSCHAP

Doel : Gemeenschapsopbouw en bewustwording van de veelkleurigheid van een gemeenschap

1. Ga in LvCl IV, waar Clara bij de gemeenschapsopbouw sterk de aandacht op vestigt. Noteer vragen die opkomen. Je kunt hoofdstuk 7 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Is eenstemmigheid hetzelfde als eenvormigheid?
3. Welke oefening in luisteren reikt Clara aan?
4. Wat treft jou in het profiel van de abdis? Herken je daarin iets in de taak van huidige abdis/ custos / gardiaan / minister?

Een gezamenlijke oefening tot bewustwording van de veelkleurigheid van een gemeenschap of groep

- Er staat een tafel in het midden.
- Ieder krijgt acht kaartjes met verschillende kleuren met daarop een woord:
 - één van hart
 - gemeenschappelijk welzijn
 - gemeenschappelijk leven bewaren
 - die de gemeenschap betreffen
 - zusters gezamenlijk

- samenroepen
 - algemene instemming
 - de eenheid van de onderlinge liefde en vrede
- Er zijn ongeveer vijf minuten stilte om de kaartjes op die volgorde te leggen die je het belangrijkste vindt.
- Daarna legt ieder om de beurt haar / zijn kaartjes in een rij van boven naar beneden op tafel en vertelt daarbij, waarom deze volgorde haar / zijn voorkeur heeft. Op deze wijze kunnen we de veelkleurigheid van een gemeenschap ontdekken.
- Afsluiten met een lied naar keuze, dat staande rond de tafel waar de veelkleurigheid van de gemeenschap is neergelegd, gezongen wordt.

8. AFZONDERING EN STILTE

Doel: Stilte zoeken en met stilte omgaan

1. Probeer met de hulp van de leessleutels LvCl V en XI te lezen. Wat zijn daarin de praktische voorzieningen / afspraken, wat behoort tot de oefeningen, waar komt de werking van Gods kracht aan het licht? Deze keer een taai werk!
2. Wat betekent 'stilte' voor jou?
3. Herken je de waarde van afzondering?
4. Heb je afzondering nodig in jou leven? Hoe kun je die realiseren?
5. Hoe kun je de moderne communicatiemiddelen positief aanwenden? Wanneer zijn ze voor jou een 'sta-in-weg' om tot stilte te komen?

Je kunt een bijeenkomst afsluiten met een meditatie: Welke waarde hebben afzondering en stilte voor jou?

- Ieder krijgt een (mooi) kaartje met een psalmvers dat verwijst naar God zoeken of door Hem gezocht worden, of stilte.

Aanbevolen psalmverzen. Het aantal is afhankelijk van het aantal aanwezigen:

Die uw naam kennen bouwen op U, nooit begeeft Gij, Heer, die U zoeken (psalm 9)

Loven mogen de Heer die Hem zoeken; hun hart vinde leven voor immer (psalm 22)

Het stil gesprek met de Heer is weggelegd voor wie Hem vrezen (psalm 25)

Gij zegt - en mijn hart spreekt het na: 'zoekt mijn aanschijn. 'Uw aanschijn, Heer, wil ik zoeken (psalm 27)

Wie zijn rust weet in de Heer, hem zal Gods genade omgeven (psalm 32)

Keer u stil tot de Heer en verbeid Hem (psalm 37)

Bij God alleen verstilt mijn ziel, van Hem komt mijn bevrijding (psalm 62)

U zoekt mijn hart u hangt het aan. Uw hand zal mij vast blijven houden (psalm 63)

God, mijn God, naar u blijf ik zoeken, mijn ziel dorst van verlangen naar U (psalm 63)

U gewijd zijn stilte en lofzang! (psalm 65)

Die God zoekt, ontwaart het met vreugd, uw hart mag herleven (psalm 69)

Ik blijf tot U roepen, o Heer, als het daagt zoekt U mijn gebed (psalm 88)

Weet uw roem in zijn heilige naam, gij die de Heer zoekt, verblijdt u van harte (psalm 105)

Keert u tot de Heer en zijn macht, zoekt met volharding zijn aanschijn (psalm 105).

Rijk wie naar zijn uitspraken leven, Hem met heel hun hart willen zoeken (psalm 119)

Met heel mijn hart blijf ik U zoeken (psalm 119)

Stil verbeid ik de Heer, meer dan wachters de morgen, zij die wachten de morgen (psalm 130).

Bedaren liet ik, verstillen mijn ziel (psalm 131)

(Uit de vertaling van Ida Gerhardt en Marie van der Zeijden)

- Er is vijf minuten stilte: kan dit psalmvers jou helpen bij het verwoorden van de waarde van de stilte / afzondering?
- ieder die wil kan haar psalmvers voorlezen en daarbij kort zeggen wat voor haar de waarde van de stilte / afzondering inhoudt.
- De meditatie afsluiten met onderstaand gedicht of een ander naar keuze:

Stilte

Zolang er nog ergens iemand bestaat
met wie ik als mens kan spreken
vind ik ook wel een stilte
midden op straat
een stilte die niet kan breken.

Een kostbare stilte van zuiver glas
dat ik zelf
met mijn stem heb geslepen.
Als ik er niet was
en die stem er niet was
had niemand die stilte begrepen.

Maar als Hij er niet was
en Zijn stem was er niet
dan was er van stilte geen sprake.
Alleen maar van zwijgen,
zo hard als graniet
en dat kan je doodeenzaam maken.
Maar de stilte,
dat is een tweestemmig lied,
waarin God en de mens elkaar raken.

Guillaume van der Graft

9. HET DAGELIJKS LEVEN IN DE OMSLOTEN RUIMTE

HERINNERING AAN HET BEGIN

Doel: zich krijgen op het proces van je geestelijke groei

Lees LvCl VI, 1-9. Dit is een autobiografisch gedeelte. Clara beschrijft hoe ze begonnen is en hoe het verder gegaan is. In dit verhaal is een structuur van de religieuze ervaring te herkennen. Belangrijke momenten daarin zijn:

- 1) een innerlijke waarneming met het karakter van 'onmiddellijkheid' (er zit niets tussen');
- 2) je diepste 'zelf' wordt geraakt en het 'ontwaakt' als het ware. Een nieuw besef van de werkelijkheid breekt door: er is meer dat wat het leven aan de oppervlakte biedt.
- 3) je weet niet wat je overkomt. Het kan plotseling gebeurd zijn, maar het kan zich ook in stilte voltrekken.
- 4) achteraf ontdek je dat de ervaring wezenlijk was: je ervaart innerlijk een verandering. Je verlangen en het centrum van handelen ligt niet meer bij jezelf, maar is gericht op iemand anders, de Andere. God komt (of komt terug) in je leven. De ervaring zet aan tot daden. Ze werkt door in je leven.

Oefening om zicht te krijgen op eigen processen van geestelijke groei:

Eerste fase (alleen)

- Zoek in het verhaal van Clara de genoemde momenten op.
- Probeer nu stil te staan bij je eigen ervaringen. Is er herkenning? Hoe ben ik begonnen, bijvoorbeeld wat heeft mij ertoe aangezet om naar me aan te sluiten bij de Franciscaanse Beweging, bij een leesgroep, om claris te worden?

Tweede fase (met tweeën)

- Zou je die herkenning ook naar elkaar kunnen verwoorden?
- Voor die uitwisseling kun je twee aan twee op pad gaan of met je buur in gesprek gaan.
- Je kunt een symbool zoeken, dat je verhaal ondersteunt.

Derde fase (allen)

Bij deze terugblik luister je naar elkaars *ervaringen*, dus niet een nieuw verhaal of je verhaal opnieuw vertellen.

- Wat heeft het verhaal van de ander jou gedaan?
- Heb je drempels ervaren?
- Had je herkenningsmomenten in elkaars verhaal?
- Je kunt afsluiten met een lied, bijvoorbeeld: 'Alles begon met God', *Zingt Jubilate II*, 822.

ECONOMIE VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE

Doel: bezinning bij het thema: 'Meer dan genoeg'

1. Lees de tekst LvCl VI,6-15. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9. blz. 148-150 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Wat valt je op in Clara's tekst?

Een gedachte-experiment

Samen lees je nu een tekst van Clara. Er zijn vragen blijven hangen, onder meer: de armoede van Jezus Christus navolgen? Hoe doe je dat als franciscaanse mensen? Dan wordt er aan de deur geklopt. Wie is daar? Clara komt binnen in een schamel habijt. Ze zegt: 'Lieve mensen, ik wens jullie vrede. Ik hoorde jullie met een vraag stoeien, namelijk hoe jullie de evangelische armoede nu kunnen beleven? Als jullie je hierop willen bezinnen, kijk dan eens in mijn Levensvorm.

'Clara, de economische crisis heeft de zwakke plekken in onze samenleving blootgelegd. Onze vraag aan jou is: 'Hoe zou jij dat nu doen met die 'evangelische armoede'?"

Clara: 'Niemand van jullie zou ik aanraden om morgen alles aan de armen uit te delen. Maar ik raad je aan kleine stappen te zetten. Als eerste, je mag nooit je eigen behoefte ne-

geren, maar probeer er liefdevol naar te kijken. Dat is een oefening in zelfaanvaarding, want de waarheid dat je als mens wezenlijk behoeftig bent, kan hard aankomen. Het is immers gemakkelijker te geven dan te ontvangen. Dat heb ik zelf bij arme mensen mogen leren. Als kind ging ik graag met mijn moeder naar de armen om eten en kleding uit te delen. Ik heb gezien dat zij durfden te ontvangen. Ik ben echter nooit vergeten, dat zij de ellende en het gebrek aan het levensnoodzakelijke niet zelf gekozen hadden. Toen ik door eigen keuze arm werd en afhankelijk van de vrijgevigheid van anderen, heb ik zelf die ontvankelijkheid stap voor stap moeten leren. Door die oefening ben ik gevoelig geworden voor de behoeftigheid van anderen. Die gevoeligheid voor elkaar heb ik ook bij arme mensen gezien. Dat heeft mij diep geraakt. Toen heb ik begrepen wat evangelische armoede is. Dit wil ik jullie op het hart drukken: de keuze voor evangelische armoede is geen keuze voor gebrek en ellende, maar voor een gratuite en solidaire levenshouding, zoals Jezus Christus die ons voorgeleefd heeft. Het is de keuze voor de economie van het genoeg en de erkenning van het recht van de armen.'

'Clara, kun je ons een voorbeeld geven?' *Clara*: 'Ja, kijk maar eens in mijn Levensvorm, waar ik schrijf over kleding. Wij hadden meer kleren dan de meeste arme mensen in mijn tijd. Ze hadden alleen wat ze aanhadden. Hoe viel dit te rijmen met onze armoedeopvatting als niet het respect met ieders persoonlijke behoeftigheid had meegeklonken? Wat iemand nodig had, kreeg ze. Ik hield daarbij wel het voor-

beeld van Jezus Christus voor ogen. Ik zou jullie nu willen zeggen: Neem gerust wat je nodig hebt, deel als je kunt, met iemand die minder heeft en wees ontvankelijk. Doe dit “omwille van de liefde van het heiligste en beminlijkste kind dat, in armelijke doeken gewikkeld, in een kribbe is neergelegd” (LvCl 2,24). Is deze spiegel van de armoede van Jezus Christus bij zijn geboorte niet een uitnodiging om tot dieper inzicht te komen van wat ‘evangelische armoede’ inhoudt? Hoe kijk je naar dit model? Stel je de vraag, wat moet ik *doen*? Of *laat* je het model iets met jou doen? Laat je jezelf *raken* zodat je, omgevormd door de liefde, andere keuzes gaat maken dan voorheen?

Zo deden wij ook met het stuk grond dat we nodig hadden voor onze afzondering. Die grond was geen alibi voor een grote opbrengst, zodat we verzekerd waren van onze inkomsten. Wat nodig was, wat groenten en fruit, was meer dan genoeg. Kunnen jullie nu verder?’

Plotseling is Clara verdwenen. Het wordt stil, heel stil ...

- Stilte
- Wie wil, kan kort zeggen wat haar geraakt heeft?
- Wat zou je daarvan willen meenemen?
- Hoe kun je voor jezelf het ‘meer dan genoeg’ in praktijk brengen?
- Afsluiten met een lied, b.v. *Gezangen voor Liturgie*, 428

VERVOLG: ECONOMIE VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE'. WERKEN

Doel: bezinning bij het thema: 'Toegewijd en trouw'

1. Lees de tekst LvCl VII,1-5. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9, blz. 151-160 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Hoe kunnen wij ons een levenshouding eigen maken waarin trouw en toewijding als levengevende kracht kunnen werken?
3. Clara betreft 'trouw' en de 'Geest van heilig gebed' op elkaar door de herhaling van 'toewijding'. Waarom zou ze dat doen?
4. 'Trouw en toegewijd' heeft invloed op alle levensgebieden. Dat kun je zien in onderstaand overzicht dat is gemaakt uit de hele 2RegMB en LvCl.
5. Je kunt de aanwezigen nu uitnodigen om in stilte een kwartier aan de hand van het overzicht stil te staan bij wat belangrijk is om de Geest van heilig gebed en toewijding in te oefenen. Het overzicht is gemaakt In Probeer tot slot een of twee aanroepingen te maken, zoals Franciscus in zijn Lofzang gedaan heeft: 'Gij zijt', dat je als 'herhalingsgebed' mee kunt nemen.

Overzicht

STEEDS TOT HEM BIDDEN MET EEN ZUIVER HART	TROUW EN TOEGEWIJD			DE GEEST VAN DE HEER EN ZIJN HEILIGE WERKING BEZITTEN
	luiheid / nietsdoen		gehoorzamen, waakzaam zijn, aandachtig leven	
	blussen / uitdoven / streven om 'geletterd' te worden		boven alles verlangen	
	hoogmoed / ijdele roem		nederigheid	
	ongeduld bij tegenslagen / opwinding		geduld, volharden	
	hebzucht, afgunst		armoede met vreugde,	
	wereldse zorg en bekommernis		rust en bezinning	
	kwaadspreken, verwijten maken, beschuldigen		liefde (liefhebben), barmhartigheid	
	kankeren		wijsheid / onderscheiding	
	<i>tweedracht en verdeeldheid</i>	Clara	<i>eenheid van de wederzijdse liefde bewaren</i>	
	vijand van de ziel		vrees van de Heer	
	(Uit: 2RegMB V en X; LvCI VII en X)		(aangevuld met Wijsheidsspreuk 27)	
GEEST VAN HEILIG GEBED EN TOEWIJDING				

6. Er volgt een meditatieve afsluiting, waarin allen samen een litanie bidden met de gekozen aanroepingen.
7. De bijeenkomst kan afgesloten worden met een lied, bijvoorbeeld 'De Geest des Heren heeft een nieuw begin gemaakt' in *Gezangen voor Liturgie*, 419.

Huiswerk

Probeer de komende weken je gekozen aanroeping als een mantra mee te dragen. Na enkele weken kun je bij jezelf nagaan, wat het je doet en of het je houding van 'toegewijd en trouw' leven ondersteunt.

PELGRIMSWEG VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE

Doel: Als pelgrims onderweg elkaar een thuis bieden

1. Lees de tekst LvCl VIII,1-21. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9, blz. 160-171 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Wat houdt 'pelgrim en vreemdeling' zijn voor Clara in?
3. Wat zou dat voor jou kunnen inhouden?
4. Ga daarover in gesprek met Clara. Het volgende kan je helpen:

Clara, je noemt jezelf en je zusters 'pelgrims en vreemdelingen'. Wat bedoel je daarmee?

Ik verlang als een pelgrim en vreemdeling in deze wereld de Heer te dienen door de voetstappen van Jezus Christus te volgen. Hijzelf noemt zich 'de Weg'. Hem volgen betekent een radicale keuze voor een alternatieve wijze van leven: zichzelf losmaken van wat onbelangrijk is om vrij te worden voor het ene noodzakelijke. Jezus ging zonder bagage, vertrouwend op de vrijgevigheid en gastvrijheid van mensen, op weg naar zijn uiteindelijke bestemming: Jeruzalem. Op mijn beurt ben ik op Palmzondag 1211 mijn pelgrimsweg naar 'het Jeruzalem van omhoog' begonnen. Samen met mijn zusters ben ik deze weg gegaan. Dat houdt in: leven in trouw en toewijding aan elkaar, zonder zekerheid

van levensonderhoud, vertrouwend op de vrijgevigheid van mensen en Gods bijstand.

Jullie leven op een vaste plek. Kun je dan toch zeggen dat je een pelgrimsweg gaat?

We ervaren dagelijks dat wij een ongebaande weg gaan. Er is de spannende verbinding van betrokkenheid op mensen, op wat er gaande is in de wereld én ons leven in beslotenheid. We ondervinden de onzekerheid van een leven zonder vaste inkomsten én we mogen ons verheugen dat we onze geestelijke rijkdom met anderen kunnen delen. Het is telkens weer afzien van een verzekerd bestaan én erop vertrouwen dat God genoeg is om van te leven. 'Armoede' en 'nederigheid' zijn de wijzers van het kompas dat ons op de goede weg houdt.

Als jullie in nood zijn, laten jullie om aalmoezen vragen. Is dat niet al te gemakkelijk?

Als ons werk niet genoeg oplevert om in onze dagelijkse behoeften te voorzien, kunnen we om aalmoezen laten vragen. Hiervoor zijn we afhankelijk van de bereidwilligheid en de vrijgevigheid van anderen. Deze gekozen afhankelijkheid is soms een keiharde confrontatie met onze behoeftigheid en kwetsbaarheid. Niet gemakkelijk! Als het zwaar valt, denk ik vaak aan de mensen die dit onvrijwillig moeten ervaren. Toen Franciscus zag dat wij deze ongewone solidariteit met de armen en de minsten in de maatschappij serieus namen, heeft hij ons beloofd dat hij en zijn broeders

altijd voor ons zouden zorgen. Die zorg schept een band die ook pelgrims onderling soms ervaren.

Clara, kun je iets zeggen over de dynamiek van jullie pelgrimsweg?

Waar Jezus in het Evangelie volgens Johannes aanspoort 'blijft in mijn liefde', vervolgt Hij: 'Ik heb jullie de taak gegeven op tocht te gaan en vruchten voort te brengen die blijvend mogen zijn' (15,3-16). Daarin gaan een thuis bieden aan elkaar, onderweg zijn en vrucht dragen samen op. Deze beweging kenmerkt ook onze pelgrimsweg: ons leven is een tocht die door de onderlinge liefde vruchtbaar wordt. Hoe? Door als zusters samen de *Weg* van de armoede en nederigheid te gaan, zijn we op elkaar aangewezen in onze dagelijkse behoefte. De erkenning hiervan daagt uit tot een liefdevolle en barmhartige omgang met elkaar. Precies in deze wederzijdse aandacht ontstaat gemeenschap en wordt er een thuis geschapen. 'Pelgrims en vreemdelingen' mogen de bron van goedheid en gastvrijheid bij de a/Ander aanboren.

Clara, wat zou je ons willen meegeven?

Als 'pelgrim en vreemdeling' wordt je onderweg zuster en broeder. Je leert elkaar gastvrijheid te bieden en je ontwikkelt een houding van ontvankelijkheid voor het verrassende komen van God. Och, eigenlijk zou ik deze oeroude wijsheid niet moeten proberen uit te leggen. Je moet ze gewoon dagelijks beleven.

Een andere oefening: elkaar in broosheid dragen

Vergelijk twee teksten: een van Clara LvCl VIII,7-21 en onderstaande tekst van Karen Armstrong (2005). Probeer daarin met behulp van de leessleutels uit hoofdstuk 3 *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse*, blz. 50-53 overeenkomsten te vinden.

Waar liggen onze kansen om in de geest van Clara een spiegel te zijn voor mensen in de wereld die op hun beurt weer een spiegel zijn voor anderen?

Handvest voor compassie (Karin Armstrong)

Het principe van compassie of mededogen ligt ten grondslag aan alle religieuze, ethische en spirituele tradities; steeds opnieuw wordt daarmee een beroep op ons gedaan alle anderen te behandelen zoals wij zelf behandeld willen worden. Compassie is onze drijfveer om ons onvermoeibaar in te zetten voor het verzachten van het leed van onze medeschepselen, om terug te treden uit het middelpunt van onze wereld en een ander voor het voetlicht te plaatsen, en om recht te doen aan de onschendbare heiligheid van ieder mens en eenieder, zonder enige uitzondering, te behandelen met volstrekte, billijkheid en respect.

Daarbij hoort tevens de opdracht om er zowel in het Openbare als in het privéleven voor te waken geen enkele vorm van leed te veroorzaken. Door gewelddadig te handelen, door de kwaliteit van het leven van een ander te verslechteren, door de grondrechten van die ander te misbruiken

of te ontkennen, en door haat te zaaien met laatlunkende uiting en over anderen zelfs over onze vijanden doen wij de menselijkheid die wij allen met elkaar delen geweld aan. Wij erkennen dat wij er niet in zijn geslaagd een leven te leiden vervuld van compassie en dat sommigen uit naam van hun religieuze overtuiging het totale menselijke leed zelfs groter hebben gemaakt.

Daarom roepen wij iedere man en vrouw op om:

- compassie opnieuw te maken tot de kern van moreel handelen en van religie;
- terug te keren naar het oude principe dat iedere interpretatie van geschriften die aanzet tot geweld, haat of minachting geen enkele legitimiteit heeft;
- garant te staan voor de verstrekking van correcte en respectvolle informatie over andere tradities, godsdiensten en culturen aan jongeren;
- positieve waardering van culturele en religieuze verscheidenheid te stimuleren;
- bij te dragen aan medeleven, gebaseerd op kennis, jegens het leed van alle mensen, ook van hen die wij als onze vijanden zien.

Het is van wezenlijk belang dat wij compassie in onze gepolariseerde wereld maken tot een duidelijke, lichtende en dynamische kracht. Indien compassie is geworteld in principiële vastbeslotenheid om uit te stijgen boven egoïsme, kan zij politieke, dogmatische en religieuze grenzen slechten. Als product van onze wezenlijke afhankelijkheid van elkaar speelt compassie een fundamentele rol binnen men-

selijke relaties en bij een volwaardig mensdom. Compassie voert naar verlichting en is onmisbaar voor het realiseren van een eerlijke economie en een harmonieuze wereldgemeenschap die in vrede leeft met elkaar.

Afsluiting

- Ieder krijgt een Bijbeltekst op gekleurd papier, waarvan een ander de tweede helft heeft. Daarna zoekt ieder haar wederhelft met dezelfde kleur.
- Daarna volgt een gesprekje van tien minuten met de wederhelft vanuit de tekst: wat betekent voor jou barmhartigheid / mededogen? Zorg ervoor dat ieder een gelijke kans krijgt om het hare te zeggen. Schrijf dat met een paar woorden op aan de achterkant van de Bijbeltekst.
- Afronding: allen samen scheppen een ruimte van mededogen / barmhartigheid. Er staat een kaars in het midden. Ieder legt haar papier in het midden rond de kaars en leest de Bijbeltekst voor en wat ze andere kant heeft opgeschreven.
- We sluiten af met een lied 'Een schoot van ontferming is onze God' *Gezangen voor Liturgie*, 600.

Bijbelteksten

Gelukkig die *barmhartig* zijn, want zij zullen *barmhartigheid* ondervinden. (Mt. 5,7)

Als jij *barmhartig* bent, laat dan je linkerhand niet weten wat je rechter doet. (Mt. 6,3)

Barmhartig is Hij, iedere generatie weer, voor wie Hem eerbiedigen. (Lc. 1,50)

Gelukkig die *barmhartig* zijn, want zij zullen *barmhartigheid* ondervinden. (Mt.5,7)

Wees *barmhartig*, zoals jullie Vader *barmhartig* is. (Lc. 6,36)

Toen de goedheid en mensenliefde van God onze redder is verschenen, heeft Hij ons gered, niet omdat wij iets gedaan zouden hebben dat ons kan rechtvaardigen maar alleen omdat Hij *barmhartig* is. (Titus 2,3)

Barmhartigheid wil Ik en geen offer. Want Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars. (9,13)

Ik schenk genade aan wie Ik wil en *barmhartigheid* aan wie Ik wil. (Rom. 9,14)

Wie anderen kan bemoedigen, moet dat doen. Wie iets heeft uit te delen, moet het zonder bijbedoelingen weg-schenken. Als u leiding geeft, doe het met ijver, als u *barmhartigheid* bewijst, doe het blijmoedig. (Rom.12,8)

De wijsheid van boven is vóór alles zuiver, maar ook vrede-lievend, vriendelijk, altijd voor rede vatbaar, rijk aan *barmhartigheid* en aan vruchten van goede werken, onpartijdig en oprecht. (Jacobus 7,3-17)

Wees eensgezind, leef met elkaar mee, vol broederliefde, *barmhartigheid* en nederigheid. (1Petrus 3,8)

Bewaar uzelf in Gods liefde, in afwachting van de barmhartigheid van onze Heer Jezus Christus, die u het eeuwige leven zal schenken. (Judas 1,21)

PELGRIMSWEG VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE (VERVOLG)

Doel: bewustwording van de kunst van vergeven en vergiving aanvaarden

1. Lees de tekst LvCl IX,1-18 door. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9, blz. 172-182 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Probeer vervolgens met de leessleutels de tekst te lezen. Wat zijn daarin de geestelijke en lichamelijke oefeningen, waar komt de werking van Gods kracht aan het licht?
3. Wat valt je op als je de teksten uit het evangelie volgens Matteüs vergelijkt met de tekst van Clara?

Mattheus 5,21-24

²¹ Jullie hebben gehoord dat tot de ouden gezegd is: *U zult niet doden*. Wie doodt, zal uitgeleverd worden aan het gerecht. ²² Maar Ik zeg jullie^o: ieder die zijn broeder een kwaad hart toedraagt, zal uitgeleverd worden aan het gerecht. Wie 'leeghoofd' zegt tegen zijn broeder, zal uitgeleverd worden aan het Sanhedrin^o. En wie 'domkop' zegt, zal uitgeleverd worden aan het hellevuur. ²³ Dus als je je offergave naar het altaar brengt, en je herinnert je daar dat je broeder iets tegen je heeft, ²⁴ laat dan je offergave daar

voor het altaar achter, en ga je eerst verzoenen met je broeder, en kom dan terug om je offergave te brengen.

Mattheus 18,15-20

¹⁵ Als je broeder je iets misdaan heeft, moet je hem dat onder vier ogen zeggen. Als hij naar je luistert, heb je je broeder gewonnen. ¹⁶ Maar als hij niet naar je luistert, neem dan nog een of twee getuigen mee, opdat *elke verklaring door twee of drie getuigen wordt bevestigd*. ¹⁷ Maar als hij naar hen niet luistert, zeg het dan tegen de gemeente. Als hij zelfs naar de gemeente niet luistert, beschouw hem dan als een heiden en een tollenaar. ¹⁸ Ik verzeker jullie, wat jullie op aarde binden, zal ook in de hemel gebonden zijn, en wat jullie op aarde ontbinden, zal ook in de hemel ontbonden zijn. ¹⁹ Ook verzeker Ik jullie: als er twee van jullie eensgezind iets vragen hier op aarde, om het even wat, dan zullen ze het krijgen van mijn Vader in de hemel. ²⁰ Want waar er twee of drie in mijn naam bijeen zijn, daar ben Ik in hun midden.'

Afsluiting

- Openen met dit gebed:
Laat ons inkeren in onszelf, Barmhartige,
om ons opnieuw te richten op de goede weg:
We willen ons omkeren, niet zien vanuit onszelf,
maar vanuit het heel worden van onze aarde.
Laat ons steeds meer bewust worden
wat aan onze handen is toevertrouwd,
wat aan ons hart is meegegeven

en hoe wij elkanders hoeders zijn.
Dat wij ons toewenden naar elkaar.
Wees barmhartig,
als het goede ons ontbreekt.

Laat ons een houding vinden, Barmhartige,
van openheid om aan liet leven te leren:
zodat we zicht houden op uw bedoelingen,
zuiverder om ons heen gaan zien,
oprechter met elkaar leren omgaan en
blijven zoeken naar wat ons samenbindt.
Dat we ons kunnen vernieuwen,
en waar het leven dat vraagt, tot omkeer in staat zijn.

Wees barmhartig,
als het goede ons ontbreekt.
Moge de leerschool van het leven ons louteren
om onszelf onvermengd onder ogen te komen.
Mogen wij, als het leven een aanvechting is,
sterk gemaakt worden en gehard
om in alle bescheidenheid standvastig te zijn:
troostvol aanwezig bij het leed van anderen
en trouw bij de nood van de zwakken.
Wees barmhartig,
als het goede ons ontbreekt.
‘Gij hebt ons getoetst, God, ons gelouterd,
— gelouterd als zilver’ — (Psalm. 66, 10)
Leid ons op onze weg.

Paul Bruggeman / Gerard Zuidberg, *In het spoor van de Barmhartige*. Baarn, 1994, 168

- Ieder kiest in stilte een foto of tekst van Clara of uit het Evangelie volgens Mattheüs.
- Na 10 minuten legt ieder haar foto of tekst in het midden en zegt daarbij wat haar in betrekking tot 'vergeving' en 'elkaar dragen in geestelijke broosheid' getroffen heeft.
- Afsluiten met een gebed:
 Goede God, laat ons uw gelaat zien in elkaar
 als wij openingen zoeken
 waar vooroordelen ons afsluiten.
 Laat uw licht schijnen over ons
 dat wij mild zijn in ons oordeel,
 dat wij de hardheid van gemoed kunnen doorbreken,
 dat wij in staat zijn te vergeven
 en steeds vol vertrouwen zoeken
 naar uw Beeld in ieder van ons.
 Zo bidden wij in de Geest van Jezus Christus,
 uw geliefde Zoon en onze Broeder. Amen.

PELGRIMSWEG VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE (VERVOLG)

Doel: de zorg voor je eigen ziel en die van je zuster / broeder

1. Lees de tekst LvCl X,1-5. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9, blz. 182-192 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Waaraan geeft Clara prioriteit?
3. Waar en wanneer spreekt Clara over de 'ziel'?
4. Wat verstaat Clara onder 'ziel'?
5. Hoe gaf Clara zorg aan haar eigen ziel en aan die van haar zusters?
6. Hoe zie jij de zorg voor je eigen ziel en die van de zuster / broeder?

Suggesties voor een wandmeditatie: zorg voor je ziel

*Bemin altijd je eigen ziel en die van al je zusters
en zorg ervoor te onderhouden,
wat je aan de Heer beloofd hebt. (Zegen Clara 14)*

Beginnen met even stilte of zachte muziek. Vervolgens een van de suggesties opschrijven en de aanwezigen uitnodigen om met een enkel woord aan te vullen.

- Aandachtig leven: waakzaamheid is als olie voor je lamp.

- Wat bezielt mij? Waarheen gaat mijn innerlijke beweging?
- Niet de ogen sluiten voor wat er echt tegen de levenswijze als christen ingaat, zowel bij jezelf als bij de ander.
- Aandachtig leven: luisteren naar de goede Geest en zijn werking toelaten.
- Toeleg op een toegewijde levenshouding.

Als ieder een beurt gehad heeft, afsluiten met een gebed:

Geest van God

daal neer over de chaos van onze wereld
 waar mensenhanden het leven verscheuren
 in armoë, honger, lijden en verdriet,
 waar het duister heerst van gevangenschap en oorlog,
 de leegte van ontheemding en mensen op de vlucht,
 de woestijn van ontbering en uitzichtloosheid.

Geest van God, beziel ons
 en scheid licht van duisternis.

Geest van God,

daal neer als een vuur over onze wereld:
 dat wij warmte bieden aan wie in de kou staan;
 dat geestdrift ons mag aansteken:
 dat volken elkaars taal leren spreken en verstaan.
 Herschep ons wanneer we moedeloos zijn,
 doe ons ontbranden wanneer we uitgedoofd zijn.

Geest van God,
beziel ons
dat uw vuur onze harten loutert.

Geest van God,
die in ons bidt,
die in ons werkt,
blijf ons doordringen
met uw gaven
en zend uw Adem
door ons heen.

Paul Bruggeman / Gerard Zuidberg, *In het spoor van de Barmhartige*. Baarn, 1994, 168

PELGRIMSWEG VAN DE EVANGELISCHE ARMOEDE (VERVOLG)

Doel: bewustwording van Clara's evangelische bezieling

1. Lees de tekst LvCl X, 6-13 met de leussleutels. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 9, blz. 192-201 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. Oefening: lees de tekst vanuit de Bijbelse bronnen waaruit Clara geput heeft en probeer deze te verstaan vanuit de Bijbelse inspiratie.
3. Aan het einde van het gesprek kiest ieder een tekst (Schrift en Levensvorm) die jou aangesproken heeft of die jou verrast heeft.
4. Tot slot leest iemand Clara's bemoediging LvCl X, 6-13 voor.
5. Ieder leest voor welke tekst ze gekozen heeft en licht kort toe wat deze met haar gedaan heeft.
6. Afsluiten met lied *Gezangen voor Liturgie* 416.

Lucas 1, 68: Geprezen zij de Heer, de God van Israël, want Hij zag om naar zijn volk en heeft het bezocht en verlost (<i>visitare!</i>)	Hoofdstuk X,1
Fillipenzen 2,8: Hij werd gehoorzaam tot de dood, de dood aan een kruis.	Hoofdstuk X,2-3

Lucas 22,27: Ik ben in jullie midden de die- naar.	Hoofdstuk X,4
Kollossenzen 3,14-15: Voeg bij dit alles de liefde, die de band van de volmaaktheid is. En laat de vrede van Chris- tus heersen in uw hart; daartoe bent u im- mers geroepen, als ledematen van één li- chaam. En wees dankbaar.	Hoofdstuk X,7
Lucas 10,41-42: 'Marta, Marta, je maakt je bezorgd en druk over van alles, maar slechts één ding is no- dig. Maria heeft het beste deel gekozen en dat zal haar niet worden ontnomen.'	Hoofdstuk X,8
Galaten 4,6: En dit is het bewijs dat u zonen bent: God heeft de geest van zijn Zoon in ons hart ge- zonden, die roept: Abba, Vader!	Hoofdstuk X,9
1 Tessalonicenzen 5,17-19: Bid zonder ophouden. Blus de Geest niet uit. Matteüs 5,10: Gelukkig die zuiver van hart zijn, want zij zullen God zien.	Hoofdstuk X, 10
Matteüs 5,10: Gelukkig die vervolgd worden vanwege de gerechtigheid, want hun behoort het konink- rijk der hemelen. Jakobus 5,10-11: Broeders en zusters, neem een voorbeeld aan de lijdzaamheid en het geduld van de profeten, die gesproken hebben in de naam van de Heer; wij prijzen hen gelukkig, omdat	Hoofdstuk X,12

ze hebben standgehouden. U hebt ook gehoord van de standvastigheid van Job en u hebt het einde gezien dat de Heer hem bereid heeft, want Hij is rijk aan barmhartigheid en ontferming. Kolosenzen 12,15: Bekleed u, als Gods heilige en geliefde uitverkorenen, met tedere ontferming, goedheid, nederigheid, zachtheid en geduld.	
Matteüs 10,22: Wie volhardt tot het einde, die zal gered worden.	Hoofdstuk X,13

10. OMWILLE VAN HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS

Doel: bewustwording van je roeping als volgeling van Clara en Franciscus

1. Lees de tekst LvCl XII, 1-13 met de leussleutels. Noteer de vragen. Je kunt hoofdstuk 10, blz. 202-210 in *Clara van Assisi. Mystiek in het alledaagse* raadplegen.
2. In welke ruimten van gehoorzaamheid plaatst Clara haar gemeenschap opnieuw?
3. Probeer deze ruimten te tekenen en vergelijk dit met het overzicht in hoofdstuk 3: 'Verkenning van de Levensvorm', blz. 39-40. Wat valt je op?
4. Hoe ziet Clara de verbondenheid met de minderbroeders?
5. Wat is de band of het verbond dat hen bindt?
6. Waarom zou Clara haar gemeenschap zo nadrukkelijk binnen de kerk plaatsen?
7. Wat hebben zij als hun levensopdracht verstaan?

Naar je eigen leven toe:

8. Hoe zie je zelf je leven als volgeling van Clara en Franciscus?
9. Is de opdracht: 'Ga en herstel mijn huis dat op instorten staat' ook een opdracht die jou aangaat?
10. Kun je aangeven hoe je je leven daarop afstemt?

11. DE LEVENSVORM ALS OMVORMINGSMODEL

Dit hoofdstuk biedt verschillende mogelijkheden:

Je eigen Levensontwerp schrijven met het oog op je spirituele groei. Probeer de architectonische lijnen van je levensinrichting duidelijk te krijgen.

Bezinning op armoede bij Clara

Je kunt samen nagaan hoe Clara over armoede spreekt als onderwerp van bezinning en/of gesprek kiezen met de vraag: wat kan dat voor ons / mij betekenen? Dit kun je samen delen door middel van een meditatieve uitwisseling. De bijeenkomst kan als volgt worden afgesloten:

- Lied: 'Jij bent de smalle weg gegaan'

1. Jij bent de smal- le weg ge- gaan, van ar- moe- de
en stilte, en wat de Va- der wil- de, heb jij ten
ein- de toe ge- daan. Jij hebt de Geest ge-
hoor ge- ge- ven en het ge- heim ont- dekt van le- ven.

2. De weg die Christus eenmaal ging,
koos jij, zo vastberaden,
niets kon jouw keuze schaden,
jij ging de weg van zuivering,
en hebt de wereld opgegeven
om eenmaal wereldwijd te leven.
3. Een plaats van bidden werd jouw thuis
en dagelijks geladen
met vreugde en genade
en met de zegen van het kruis
heb jij de liefde vorm gegeven,
zo blijf jij in ons midden leven.

(t. J. Veulemans; m. M. Stumpel, *IWVL, Clarajaar 1993*)

- Lezing: Levensvorm van Clara, hoofdstuk VIII, 1-6
- Ieder die wil, kan iets inbrengen
- Gebed om de kracht van de armoede:

Geef ons, God, de kracht van de armoede
die ons leven kan doordringen:
dat wij ontledigd van onszelf,
ons eigen leven niet willen bezitten,
ons hart niet afschermen voor anderen.

Geef ons, God, de kracht van de armoede
in alles wat we zeggen en doen,
in onze omgang met elkaar,
in ons spreken over U,
in het gebruik van het goede

van onze zuster, moeder aarde.

Geef ons, God, de kracht van de armoede
die ons laat ervaren dat ons leven
elk moment uit U voortkomt
en een toevertrouwde gave is;
de kracht die ons doet leven vanuit het besef
dat niemand leeft of sterft voor zichzelf.
De kracht die hoop geeft
dat Uzelf het erfdeel bent
dat ons leidt naar het land van de levenden.

Geef ons, God, de kracht van de armoede
die in ons het verlangen wekt
naar U, God, aan Wie alles toekomt.
Geef ons, God, dat wij, innerlijk onthecht,
onzelf onvoorwaardelijk kunnen geven,
door de liefde van Jezus Christus, uw zoon,
onze spiegel en ons model,
vandaag en elke dag dat wij leven. Amen.

- Bemoediging van elkaar: 'Ga met snelle stap'

(t. naar 2e Brief van Clara aan Agnes / m. zrs. Clarissen)

Modellen in de Levensvorm

Welk model van Jezus spreekt jou het meeste aan? Welke andere modellen spelen een grote rol bij je geestelijke groei? Wat doen die modellen met jou? Dit kun je samen delen door middel van een meditatieve uitwisseling. De bijeenkomst kan als volgt worden afgesloten:

- Lied: 'Die rechtens God gelijk', *Gezangen voor Liturgie* 156
- Lezing: Uit de vierde brief aan Agnes, 19-32
- Ieder die wil, kan iets inbrengen
- Gebed uit Brief aan de hele Orde, 50-52
- Zegen van Clara:

